

POSTANOWIENIE

Dnia 19 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania Z. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

Oddziałowi w Tarnowie

z udziałem zainteresowanych: J. C., A. D., L. G., M. J., J. K., A. K., M. K., E. K., A.

Ł., A. N., M. N., T. P., K. P., M. S., U. S., M. S., M. S.1, B. W., J. W., M. Z. i Z. Ż.

o podleganie ubezpieczeniom,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 19 listopada 2024 r.,

skargi odwołującej się o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym

postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2024 r., sygn. akt I UZ 25/23,

odrzuca skargę.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 24 marca 2023 r., Sąd Apelacyjny w Krakowie oddalił apelację odwołującą się Z. od wyroku Sądu Okręgowego w Tarnowie z dnia 17 lipca 2018 r. w sprawie z odwołania od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Tarnowie z dnia 4 lipca 2014 r., wydanych na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych stwierdzających, że B. B., E. B., M. C., J. C., A. D., S. G., L. G., M. J., J. K., A. K., M. K., J. K., E. K., K. L., A. Ł., E. M., A. M., B. M., A. N., M. N., I. P., T. P., K. P., K. P., M. R., M. S., U. S., M. S., M. S.1, D. Ś., B. W., J. W., M. Z., Z. Ż.

podlegały obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu oraz ubezpieczeniu chorobowemu i wypadkowemu jako pracownicy odwołującej się w okresie wskazanym w zaskarżonych decyzjach.

Odwołująca się zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie skargą kasacyjną.

Sąd Apelacyjny w Krakowie, postanowieniem z dnia 26 września 2023 r., odrzucił skargę kasacyjną odwołującej się w stosunku do uczestników: J. C., A. D., L. G., M. J., J. K., A. K., M. K., E. K., A. Ł., A. N., M. N., T. P., K. P., M. S., U. S., M. S., M. S., B. W., J. W., M. Z. oraz Z. Ż.. Sąd Apelacyjny stwierdził, że przedmiotem sprawy była kwestia ustalenia płatnika składek na ubezpieczenia społeczne pracowników, podkreślając, że w tej sprawie nie była kwestionowana sama okoliczność podlegania przez uczestników ubezpieczeniu społecznemu na podstawie stosunku pracy, lecz obciążenie płatnika składek obowiązkiem zapłaty składek. Sąd Apelacyjny przyjął, że sprawa ta nie należy do kategorii spraw wymienionych w art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c., w których skarga kasacyjna jest dopuszczalna niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia, w konsekwencji, że dopuszczalność skargi kasacyjnej w tej sprawie jest determinowana wartością przedmiotu zaskarżenia. W tym zakresie odwołał się do orzecznictwa Sądu Najwyższego (postanowienia z dnia 13 kwietnia 2022 r., II UZ 89/21 oraz z dnia 12 kwietnia 2022 r., I UZ 1/22). Sąd Apelacyjny ustalił, że wartość przedmiotu zaskarżenia wskazana przez skarżącą w stosunku do wymienionych w sentencji postanowienia uczestniczek nie osiąga dziesięciu tysięcy złotych, tym samym skarga kasacyjna w stosunku do tych pracowników jest niedopuszczalna.

Odwołująca się zaskarżyła postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie zażaleniem. Zarzuciła naruszenie art. 398² § 1 k.p.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie, w związku z przyjęciem, iż sprawy wyżej wymienionych ubezpieczonych jako sprawy o ustalenie płatnika składek, nie spełniają warunków do objęcia ich skargą kasacyjną z uwagi na brak wymaganej przepisami prawa wartości przedmiotu zaskarżenia, podczas gdy sprawy te na wcześniejszych etapach postępowania zakwalifikowane zostały i są nadal sprawami dotyczącymi podlegania ubezpieczeniom społecznym.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 9 kwietnia 2024 r., w sprawie I UZ 25/23, oddalił zażalenie.

Odwołująca się wniosła skargę o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2024 r., I UZ 25/23. Jako podstawę skargi wskazała art. 401 pkt 1 k.p.c. – okoliczność, że w składzie Sądu Najwyższego uczestniczyła osoba nieuprawniona, a mianowicie Robert Stefanicki powołany na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych na podstawie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa, której kształt został określony ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 3).

Skarżąca odwołała się do mającej moc zasady prawnej uchwały trzech połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. (BSA 1-4110-1/20), zgodnie z którą nienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. albo sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, wskazując, że sędzia Robert Stefanicki został powołany na podstawie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa, której kształt został określony ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r., wobec czego nie spełniał w momencie orzekania minimalnego standardu bezstronności, a więc Sąd Najwyższy, wydając postanowienie z dnia 9 kwietnia 2024 r., w sprawie I UZ 25/23, orzekał w składzie sprzecznym z przepisami prawa.

Skarżąca wniosła o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z wydruku uchwały nr 1362/2021 Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 13 października 2021 r. w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na siedem stanowisk sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, ogłoszonych w Monitorze Polskim z 2021 r. poz. 392, dla wykazania powołania

Roberta Stefanickiego do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego w wadliwej procedurze powoływania sędziów; braku spełnienia przez Roberta Stefanickiego minimalnego standardu bezstronności oraz nieważności postępowania z uwagi na fakt, że w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona.

Skarżąca wyjaśniła, że po otrzymaniu zawiadomienia Sądu Najwyższego o składzie sądu rozpoznającym sprawę nie zdecydowała się na wystąpienie z wnioskiem o wyłączenie sędziego od orzekania. Okoliczność ta ani powody podjęcia decyzji o niewystąpieniu z wnioskiem o wyłączenie sędziego, zdaniem skarżącej, nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, bo w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona, a więc skład sądu był sprzeczny z przepisami ustawy i jako taki był niezależnie od tego czy strony mają tego świadomość oraz czy podejmują stosowane działania prawne, czy też z nich rezygnują.

Skarżąca wniosła o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2024 r., sygn. akt I UZ 25/23, uchylenie wskazanego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Najwyższemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Postanowieniem z dnia 9 kwietnia 2024 r., w sprawie I UZ 25/23, Sąd Najwyższy w osobie sędziego Sądu Najwyższego Roberta Stefanickiego oddalił zażalenie odwołującej się na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie, z dnia 26 września 2023 r., odrzucające skargę kasacyjną odwołującej się od wyroku tego Sądu z dnia 24 marca 2023 r.

Sędzia Robert Stefanicki powołany został do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw.

Zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji, każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. W świetle art. 8 ust. 2 Konstytucji, jej przepisy stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej. Sądy

należące do organów władzy państwowej mają zatem obowiązek bezpośredniego stosowania art. 45 ust. 1 Konstytucji. Oznacza to powinność dokonywania z urzędu oceny czy sąd orzekający w sprawie jest sądem, o którym mowa w art. 45 ust. 1 Konstytucji. Stanowi to dla stron postępowania ustrojową gwarancję prawa do rzetelnego procesu sądowego. Zagwarantowane w Konstytucji prawo do sądu nie może być bowiem rozumiane jedynie jako prawo do rozpoznania sprawy przez sąd właściwy rzeczowo, miejscowo i funkcjonalnie. Obejmuje ono również prawo do rozpoznania sprawy przez sąd, który orzeka we właściwym składzie (zob. uzasadnienie uchwał Sądu Najwyższego z 5 grudnia 2019 r., III UZP 10/19 (OSNP 2020 nr 6, poz. 58) i z 16 lutego 2021 r., III CZP 9/20, OSNC-ZD 2022 nr 1, poz. 9).

Regulacja zawarta w art. 45 ust. 1 Konstytucji jest zbieżna z postanowieniami art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (dalej - Karta Praw Podstawowych). W myśl tego przepisu, każdy, kogo prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie, przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy. Tożsamą treść ma art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284; dalej jako Konwencja). W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPCz) zostało utrwalone stanowisko, że pojęcie sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 47 Karty Praw Podstawowych i art. 6 Konwencji odnosi się do składu sądu orzekającego. Z treści tych przepisów w orzecznictwie TSUE wyprowadzono obowiązek dokonywania przez sąd z urzędu kontroli, czy jego skład spełnia wymogi sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy, gdyż jest to konieczne w kontekście zaufania, które sądy społeczeństwa demokratycznego muszą wzbudzać u jednostki (wyrok TSUE z 26 marca 2020 r., w połączonych sprawach E. Simpson przeciwko Radzie Unii, C-542/18, i HG przeciwko Komisji Europejskiej C-543/18, EU:C:2020:232).

Orzekanie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy stanowi podstawę prawa do rzetelnego procesu, które należy do praw podstawowych jednostki. Nakłada to na każdy sąd obowiązek zbadania, czy w konkretnej sprawie jego skład gwarantuje stronom postępowania realizację prawa

do rzetelnego procesu. W każdym przypadku, w którym skład sądu powyżmie uzasadnioną wątpliwość w tym zakresie, konieczne jest stwierdzenie, że rozpoznanie sprawy przez ten skład nie naruszy prawa stron do rozpoznania sprawy przez bezstronny i niezawisły sąd spełniający jednocześnie wymogi sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy.

Postanowienie z dnia 9 kwietnia 2024 r. zostało wydane w składzie jednoosobowym przez osobę powołaną do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego w okolicznościach, których dotyczy uchwała składu połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (OSNKW 2020 nr 2, poz. 7), w której Sąd Najwyższy stwierdził, że sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi między innymi wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw.

Powyższa uchwała stanowi zasadę prawną (art. 87 § 1 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 622, dalej - ustawa o SN) i zachowuje moc wiążącą każdy skład Sądu Najwyższego pomimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20 (OTK-A 2020 poz. 61). Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną podziela w tym zakresie argumentację przytoczoną w szczególności w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22 (OSNK 2022 nr 6, poz. 22), uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22 (OSNP 2022 nr 10, poz. 95) oraz w wyrokach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 22 lipca 2021 r., nr 43447/19, Reczkowicz przeciwko Polsce, z 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19, Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce i z 3 lutego 2022 r., nr 1469/20, Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce.

Z utrwalonego orzecznictwa TSUE wynika, że zgodnie z art. 52 ust. 3 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie, w jakim Karta zawiera prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w Konwencji, ich znaczenie i zakres są takie same jak praw przyznanych przez Konwencję. Artykuł 47 akapit pierwszy i

drugi Karty stanowią odpowiednik art. 6 ust. 1 Konwencji, a poziom ochrony przewidziany w art. 47 akapit drugi Karty Praw Podstawowych nie może być niższy niż gwarantowany przez art. 6 ust. 1 Konwencji (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 19 listopada 2019 r., w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz C.P. i D.O. przeciwko Sądowi Najwyższemu, EU:C:2019:982 - pkt 117-118 i przytoczone tam orzecznictwo).

Nie można stracić z pola widzenia utrwalonego już orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. wyroki: z dnia 22 lipca 2021 r., Reczkowicz przeciwko Polsce, skarga nr 43447/19; z dnia 8 listopada 2021 r., Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce, skargi nr 49868/19 i 57511/19; z dnia 3 lutego 2022 r., Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce, skarga nr 1469/20), w których przesądzono, że orzekanie przez osoby powołane do Sądu Najwyższego na podstawie wniosku Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w składzie i trybie przewidzianym ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. stanowi naruszenie prawa do sądu i art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (dalej Konwencja), sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284). Z tego względu orzeczenie wydane z udziałem wadliwie powołanego sędziego stanowi naruszenie prawa do sądu gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE oraz art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej w związku z art. 6 ust. 1 Konwencji (por. wyrok Wielkiej Izby ETPCz: z dnia 1 grudnia 2020 r., skarga nr 26374/18, Gudmundur Andri Astradsson przeciwko Islandii; wyroki TSUE: z 19 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, AK przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz CP i DO przeciwko Sądowi Najwyższemu, przywołane wyżej; z dnia 2 marca 2021 r. w sprawie C-824/18, A.B., C.D., E.F., G.H. i I.J. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa, EU:C:2021:153, a w jego wykonaniu wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 maja 2021 r., II GOK 2/18, LEX nr 3169817; wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego: z dnia 6 maja 2021 r., II GOK 3/18, LEX nr 3170844; z dnia 11 października 2021 r., II GOK 20/18, LEX nr 3267075; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia

2021 r., III PSKP 13/21, OSNP 2022 nr 2, poz. 11). W wyroku pilotażowym z 23 listopada 2023 r., skarga nr 50849/21 w sprawie Lecha Wałęsy, ETPCz ponownie zwrócił uwagę na wadliwą procedurę powoływania sędziów na podstawie wniosku Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w składzie i trybie przewidzianym ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. i naruszenie w związku z tym prawa do sądu. Wreszcie w wyroku z dnia 7 listopada 2024 r., w sprawie C-326/23 (EU:C:2024:940), TSUE odmówił odpowiedzi na pytanie prejudycjalne zadane przez sędziego powołanego na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw. Stwierdził, że sędzia zasiadający w Izbie Cywilnej, jednoosobowo tworzący skład orzekający, który zwrócił się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w niniejszej sprawie, nie stanowi „sądu” w rozumieniu art. 267 TFUE. Do takiego wniosku skłoniły TSUE wady, którymi był dotknięty proces zakończony powołaniem tego sędziego.

Standardy prawa unijnego oraz sprzężone z nim prawo krajowe przesądza, że skład Sądu Najwyższego z udziałem sędziów powołanych do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego na podstawie wniosku Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w składzie i trybie przewidzianym ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw jest sprzeczny z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c.

Przepis art. 379 k.p.c. reguluje przyczyny nieważności postępowania, do których należy także sprzeczność składu orzekającego z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Przepis ten nie stanowi natomiast podstawy do następczej kontroli orzeczeń Sądu Najwyższego, ponieważ orzeczenia tego sądu w postępowaniu cywilnym, ze względu na jego nadrzędną pozycję w strukturze sądownictwa, nie podlegają zaskarżeniu w drodze środków odwoławczych lub innych środków zaskarżenia, których podstawy odnosiłyby się do tego przepisu. Skarga o wznowienie postępowania może być wprawdzie oparta na przyczynach nieważności, jednak katalog tych przyczyn normuje w sposób samodzielny i wyczerpujący art. 401 k.p.c., nie zaś art. 379 k.p.c. Choć przepis art. 401 k.p.c. częściowo nawiązuje do okoliczności określonych w art. 379 k.p.c., przyczyny

nieważności postępowania określone w art. 379 k.p.c., w tym w punkcie czwartym tego przepisu, nie stanowią *per se* podstawy wznowienia postępowania; poza sporem jest jednocześnie, że podstawa wznowieniowa dotycząca składu orzekającego (art. 401 pkt 1 k.p.c.) została ukształtowana w sposób węższy w zestawieniu z przyczyną nieważności postępowania określoną w art. 379 pkt 4 k.p.c. (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2007 r., II CZ 72/07, LEX nr 896006). W konsekwencji, przyjęte w uchwale składu połączonych izb Sądu Najwyższego stanowisko, że sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą nowelizującą z dnia 8 grudnia 2017 r., nie przekłada się bezpośrednio na podstawę wznowienia postępowania cywilnego zakończony wyrokiem Sądu Najwyższego. Kwestia dopuszczalności i zasadności wzruszenia wyroku Sądu Najwyższego wydanego w składzie z udziałem wskazanych osób ma zatem odrębny charakter i musi być w związku z tym oceniana samodzielnie.

Zgodnie z art. 401 pkt 1 k.p.c., można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności, jeżeli w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona albo jeżeli orzekał sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia.

W judykaturze, przy aprobachie piśmiennictwa, przyjęto, że osobą nieuprawnioną jest osoba niemająca w ogóle kompetencji jurysdykcyjnych, a więc niebędąca sędzią lub ławnikiem bądź niemająca kompetencji do orzekania w sądzie, w którym sprawa jest rozpatrywana (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2007 r., II CZ 72/07 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2010 r., II PK 345/09, LEX nr 603422). Sędzią wyłączonym z mocy ustawy jest natomiast sędzia objęty przyczynami wyłączenia wyliczonymi w art. 48 k.p.c., z którymi zrównuje się niekiedy sytuację określoną w art. 398¹⁵ § 2 k.p.c. (por. również art. 413 k.p.c.).

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22 (LEX nr 3371942) dostrzegł możliwość zakwalifikowania orzekania przez sędziego powołanego do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej

Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw jako podstawy wznowieniowej w drodze przyjaznej Konwencji i standardowi unijnemu wykładni art. 401 pkt 1 k.p.c., zakładającej szersze rozumienie wyrażonej w tym przepisie przesłanki braku uprawnienia do orzekania, względnie stosowanie tego przepisu *per analogiam*, w celu osadzenia w reżimie procesowym powinności Sądu Najwyższego wynikających z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 EKPCz i prawa unijnego (art. 47 KPP), przy założeniu, że jedynie w taki sposób można zapewnić zgodność ostatecznego rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w sprawie kasacyjnej nie tylko ze standardem konwencyjnym i unijnym, lecz przede wszystkim standardem konstytucyjnym wynikającym z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Podkreślił, że mimo pewnych różnic w ujęciu gwarancji prawa do sądu w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 EKPCz (art. 47 KPP), standard ustanowiony w obu tych regulacjach w aspekcie prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu jest zbieżny, co wielokrotnie akcentowano w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Odpowiadałoby to dążeniu artykułowanemu w pracach nad projektem Konstytucji RP, aby poziom gwarancji przewidziany w tej mierze w przyszłej konstytucji nie był niższy niż w ratyfikowanych przez Polskę umowach międzynarodowych (por. Biuletyn Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego nr XV, s. 77, nr XXXVII, s. 98 i nr XXXIX, s. 48 i n.). Sąd Najwyższy zauważył, że metodę tę - w kontekście podstaw wznowienia postępowania - zastosował Sąd Najwyższy m.in. w postanowieniu z dnia 10 listopada 2017 r., V CO 96/17 (OSNC 2018 nr 11, poz. 106), w którym - sięgając do przyjaznej Konwencji wykładni art. 48 w związku z art. 401 pkt 1 *in fine* k.p.c. - uznano za dopuszczalne wznowienie postępowania przed Sądem Najwyższym ze względu na stwierdzone przez Europejski Trybunał Praw Człowieka okoliczności dotyczące jednego z członków składu orzekającego tego sądu, które stały się podstawą stwierdzenia przez Trybunał naruszenia art. 6 ust. 1 EKPCz. Stanowisko to przyjęto mimo braku w polskim postępowaniu cywilnym odrębnej podstawy wznowieniowej w związku z wyrokiem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka stwierdzającym naruszenie postanowień Konwencji (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2010 r., III CZP 16/10, OSNC 2011 nr 4, poz. 38).

Sąd Najwyższy wyraził jednak wątpliwości co do zastosowania tej metody, uznając, że kwestia poszanowania standardu konstytucyjnego i konwencyjnego w prawomocnie rozstrzygniętych sprawach kasacyjnych w postępowaniu cywilnym, powinna znaleźć rozwiązanie jako całość w drodze działań prawodawcy, na którym spoczywa m.in. prawnomiędzynarodowy obowiązek zaniechania naruszeń Konwencji, zapobiegnięcia wystąpieniu takiego samego lub podobnego naruszenia w przyszłości, a także odszkodowania albo zadośćuczynienia (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 września 2015 r., SK 21/14, OTK-A 2015, nr 8, poz. 122). Wyjaśnił, że stabilność prawomocnego orzeczenia jest także jednym z elementów gwarancji określonych w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 EKPCz, co potwierdza utrwalona judykatura (por. np. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 listopada 2007 r., SK 16/05, OTK-A 2007, nr 10, poz. 124 i z dnia 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06, OTK-A 2008, nr 3, poz. 39, wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 24 lipca 2003 r., no. 52854/99, Ryabykh przeciwko Rosji, ECHR 2003-IX, z dnia 12 stycznia 2006 r., no. 47797/99 i 68698/01, Kehaya and Others przeciwko Bułgarii i z dnia 14 grudnia 2021 r., no. 53176/17, Gražulevičiūtė przeciwko Litwie), a potrzeba jej ochrony znajduje odzwierciedlenie także w prawie unijnym, które co do zasady nie wymaga, aby zapewnienie zgodności prawa krajowego z prawem Unii wymagało wzruszania orzeczeń sądowych korzystających z powagi rzeczy osądzonej, nawet jeżeli naruszają one prawo Unii (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 16 marca 2006 r., C-234/04, Rosmarie Kapferer przeciwko Schlank & Schick GmbH, EU:C:2006:178 oraz z dnia 24 października 2018 r., C-234/17, XC i in., EU:C:2018:853 i powołane tam wcześniejsze orzecznictwo).

Dalej Sąd Najwyższy (w postanowieniu III CO 6/22) zwrócił uwagę na to, że zgodnie z utrwalonym stanowiskiem skarga o wznowienie postępowania oparta na przyczynie nieważności wynikającej z art. 401 pkt 1 k.p.c. ma charakter subsydiarny, co oznacza, że wstępną przesłanką żądania wznowienia jest to, aby strona nie mogła przed uprawomocnieniem się orzeczenia powołać się na okoliczności mające uzasadniać reasumpcję postępowania. Należy podzielić pogląd, że założenie to odnosi się do obu przypadków określonych w tym przepisie (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2010 r., II PK 345/09), a więc

także, gdy w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona. Zważywszy, że chodzi o okoliczności, które sąd winien brać pod uwagę z urzędu, wynikające z art. 401 pkt 1 *in fine* k.p.c. obostrzenie, aby strona „nie mogła domagać się wyłączenia” przed uprawomocnieniem się wyroku należy rozumieć w ten sposób, że wznowienie postępowania jest wyłączone, jeżeli przed uprawomocnieniem się orzeczenia strona mogła powołać się na okoliczności uzasadniające żądanie wznowienia, sygnalizując je sądowi orzekającemu w piśmie procesowym lub ustnie do protokołu.

Zasadna jest argumentacja powołana w tym postanowieniu (III CO 6/22), że zastrzeżenie wynikające z art. 401 pkt 1 *in fine* k.p.c. stanowi wyraz ogólnego obowiązku lojalności procesowej, ustanowionego także w interesie drugiej strony postępowania i ma przeciwdziałać temu, aby strona, świadoma okoliczności wskazujących w jej ocenie na wadliwość składu orzekającego, rezerwowała te okoliczności w celu podniesienia ich w ramach nadzwyczajnego środka zaskarżenia, po wydaniu przez sąd wyroku korzystnego dla przeciwnika procesowego, uzyskując w ten sposób szansę ponownego merytorycznego rozpoznania sprawy. Prywatny lub publicznoprawny status stron postępowania jest w tym zakresie pozbawiony znaczenia. Przesłankę tę trzeba postrzegać w kontekście ogólniejszego nakazu dokonywania czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami (art. 3 k.p.c.) i co do zasady uznać za aktualną także w sprawach, w których wznowienie postępowania miałyby nastąpić w związku z wadliwością składu orzekającego prowadzącą do naruszenia standardu wynikającego z art. 6 ust. 1 EKPCz (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2017 r., V CO 96/17). Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę o wznowienie postępowania podziela powyższe zapatrywanie.

Należy zwrócić uwagę, że uchwała składu połączonych izb Sądu Najwyższego, na którą powołała się skarżąca, zapadła w dniu 23 stycznia 2020 r. Z akt sprawy wynika, że strony zostały poinformowane o składzie Sądu Najwyższego wylosowanym do rozpoznania przedmiotowego zażalenia. Sama skarżąca wyjaśniła, że po otrzymaniu zawiadomienia Sądu Najwyższego o składzie sądu rozpoznającym sprawę nie zdecydowała się na wystąpienie z wnioskiem o wyłączenie sędziego od orzekania.

Przebieg zdarzeń świadczy o tym, że skarżąca, żądając wznowienia postępowania zażaleniowego, zmierza nie tyle do ukształtowania składu orzekającego Sądu Najwyższego w sposób odpowiadający jej zdaniem standardom konstytucyjnym i międzynarodowym, lecz do stworzenia sobie po raz drugi możliwości oceny wniesionego zażalenia przez inny skład Sądu Najwyższego, a pośrednio - do poddania niekorzystnych dla niej ocen prawnych wyrażonych w zaskarżonym postanowieniu Sądu Najwyższego merytorycznej kontroli ze strony innego składu orzekającego tego Sądu. Powołanie się w tej sytuacji, po niekorzystnym dla skarżącej zakończeniu postępowania zażaleniowego, na okoliczności wynikające z wydanej ponad dwa lata wcześniej uchwały składu połączonych izb Sądu Najwyższego, szeroko komentowanej w literaturze prawniczej i środkach masowego przekazu, a także na fakty mogące uprzednio uzasadniać wyłączenie jednego z członków składu orzekającego na podstawie art. 49 k.p.c., ewentualnie przeprowadzenie testu z art. 29 § 5, ustawy o Sądzie Najwyższym stanowiło działanie wbrew regułom dobrej wiary i lojalności procesowej (art. 3 k.p.c.), a jako takie nie powinno korzystać z ochrony prawnej. Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela stanowisko wyrażone w postanowieniu z dnia 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22, że nawet mając świadomość kryzysu w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości, nie do zaakceptowania jest tego rodzaju instrumentalne wykorzystanie nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jakim jest skarga o wznowienie postępowania.

Ubocznie Sąd Najwyższy zauważa, że w niniejszej sprawie, płatnik składek odwołał się od decyzji organu rentowego stwierdzających podleganie ubezpieczeniom społecznym zainteresowanych pracowników z tytułu zatrudnienia u odwołującej się. Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było ustalenie, czy doszło do przejścia zakładu pracy w rozumieniu art. 23¹ k.p. na nowego pracodawcę R. Sp. z o.o. w W. (następnie spółkę K. i spółkę S.). Zdaniem Sądu Okręgowego, w przypadku umów odwołującej ze wskazanymi Spółkami doszło do „pozornego” outsourcingu pracowniczego - bez dokonania przesunięć w sferze majątkowej (postanowienie Sądu Najwyższego z 23 listopada 2022 r., II USK 39/22, LEX nr 3564765). Spółki R. i K.. oraz S. nie sprawowały rzeczywistego nadzoru: technologicznego, organizacyjnego i produkcyjnego nad pracownikami, w tym

ubezpieczonymi. Podmioty te nie przejęły „zorganizowanego połączenia zasobów”, którego celem jest prowadzenie określonej działalności gospodarczej. W ocenie Sądu Apelacyjnego w spornym okresie nie doszło do przejścia zakładu pracy (przedsiębiorstwa odzieżowego) prowadzonego przez odwołującą się na nowego pracodawcę (spółki R., K. i S.), a tym samym nie dokonano zmiany podmiotu pełniącego funkcję pracodawcy w odniesieniu do ubezpieczonych wymienionych w zaskarżonych decyzjach w myśl art. 23¹ k.p.

Jak wynika z treści odwołania, nie jest sporne podleganie przez zainteresowanych ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia w charakterze pracownika w okresie objętym zaskarżoną decyzją, lecz wyłącznie to, kto w tym okresie był ich pracodawcą, a w konsekwencji płatnikiem składek.

Rozpoznawana sprawa dotyczy więc ustalenia podmiotu zobowiązanego do zapłaty składek z tego tytułu, w związku z czym jest sprawą o prawa majątkowe, w której dopuszczalność skargi kasacyjnej jest uzależniona od wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego nie niższej niż dziesięć tysięcy złotych (art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c.).

W rezultacie, w sprawie, w której adresat decyzji organu rentowego zaprzecza, że jest płatnikiem składek należnych za ubezpieczonego, spór przedmiotowo dotyczy składek na ubezpieczenia społeczne, a nie podlegania ubezpieczeniu. Sprawa ta nie należy zatem do kategorii wymienionej w art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c., a o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 12 stycznia 2017 r., II UZ 68/16, LEX nr 2209114; z 21 kwietnia 2015 r., II UZ 8/15, OSNP 2017 nr 3, poz. 34; z 16 kwietnia 2015 r., I UK 470/14, LEX nr 1751284; z 5 grudnia 2017 r., I UZ 52/17, LEX nr 2434481; z 16 czerwca 2020 r., I UK 330/19, LEX nr 3033209).

Jak zauważył Sąd Najwyższy w postanowieniu z 16 czerwca 2020 r., I UK 330/19 (LEX nr 3033209), ustawą z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r., poz. 1027, dalej jako ustawa zmieniająca), ustawodawca, mając na względzie weryfikację prawidłowości podmiotów zgłaszających ubezpieczonych do ubezpieczeń społecznych, którym nie

można było przypisać funkcji płatnika składek, znowelizował ustawę systemową, wprowadzając nową kategorię decyzji wydawanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, a mianowicie decyzję ustalającą płatnika składek (art. 83 ust. 1a), oraz dodając do ustawy przepisy regulujące skutki takiego ustalenia (art. 38a). Z uzasadnienia do projektu ustawy nowelizującej (druk sejmowy nr 1306) wynika, że uchwalenie tych przepisów miało na celu zapobieganie praktykom, (...) sprowadzającym się do tego, że dotychczasowy podmiot zatrudniający (płatnik składek) na podstawie umowy z podmiotem trzecim przekazywał temu podmiotowi - pod pozorem rzekomego transferu zakładu pracy - wyłącznie osoby zatrudnione, w wyniku czego dochodziło do rozwiązania stosunków prawnych będących podstawą zatrudnienia z dotychczasowym podmiotem zatrudniającym (płatnikiem składek) i nawiązania stosunków z podmiotem trzecim (który z tego tytułu był nowym płatnikiem, a zatem w ujęciu art. 38a ust. 1 ustawy systemowej „podmiotem zgłaszającym”). Następnie „podmiot trzeci” udostępniał tych samych pracowników podmiotowi zatrudniającemu, w wyniku czego nadal korzystał z pracy swoich pracowników, mimo że formalnie ich nie zatrudniał i nie był płatnikiem składek na ubezpieczenia społeczne (zob. K. Ślęzak, Prawne kontrowersje związane z ustalaniem płatnika składek na podstawie art. 38a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, *Praca i Zabezpieczenie Społeczne*, 2018 nr 9, s. 5-16). Stąd w art. 5 ust. 2 ustawy zmieniającej zostało zawarte również rozstrzygnięcie intertemporalne, w myśl którego do składek nienależnie opłaconych przez podmiot, który zgłosił ubezpieczonych do ubezpieczeń społecznych, za okres wskazany w decyzji ustalającej obowiązek podlegania ubezpieczeniom społecznym wydanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych przed dniem wejścia w życie tej ustawy stosuje się odpowiednio art. 38a ust. 3-7 ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu nadanym ustawą. Z tych przyczyn zdezaktualizował się pogląd Sądu Najwyższego zawarty w postanowieniu z 30 sierpnia 2018 r., I UZ 19/18 (LEX nr 2538817), zgodnie z którym jeżeli decyzja ustala, że ubezpieczony podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym jako pracownik u płatnika składek, a jako podstawę jej wydania powołuje art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 oraz art. 13 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, to należy przyjąć, że przedmiotem sprawy jest podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu stosunku pracy, a

zatem dopuszczalność skargi kasacyjnej nie jest uzależniona od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c.). Pogląd ten bazował na uprzedniej treści art. 83 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w której nie rozróżniano sprawy o ustalenie podlegania ubezpieczeniu od sprawy o ustalenie płatnika składek (zob. np. także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2022 r., I UZ 31/21, LEX nr 3305529; z dnia 2 lutego 2022 r., I UZ 35/21, LEX nr 3305666; z dnia 12 kwietnia 2022 r., I UZ 1/22, LEX nr 3421916; z dnia 2 lutego 2022 r., I UZ 24/21, LEX nr 3305449; z dnia 2 lutego 2022 r., I UZ 25/21, LEX nr 3305452).

Z tych względów, na podstawie art. 410 § 1 w związku z art. 391 § i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[SOP]

r.g.